

meers Diana, het melkmeisje en het lezende vrouwtje, kan de lezer nuttige conclusies trekken. De vergelijking Steen-Rembrandt is goed gekozen, ook de beschouwing van deze schilders als typen van Hollanders (p. 141). De beschrijving van den Heelmeester van een onbekende, uit het Museum Boymans is het aandachtig lezen waard; later zal men steeds op dergelijke voorstellingen letten en ze vergelijken met het rotterdamsche schilderij. Op p. 142 heeft Havelaar den moed te breken met het in den laatsten tijd als onaanvechtbaar aangenomen dogma: „niet het onderwerp bepaalt de waarde van het kunstwerk”, een lofwaardige, hoewel gevaarlijke poging, die door Steen als verteller te beschouwen goed wordt gemotiveerd.

De lezer kan zeer zeker veel leeren uit Havelaars boek. Door met deze handleiding zelf schilderijen te gaan zien en vergelijken zal hij langzamerhand de ware belangstelling voor de 17e eeuwse figuurschilders krijgen.

C. E.

H. A. VAN DAALHOFF.

Boven op den zolder van de Lakenhal te Leiden, met de oude potjes en pannetjes uit het Museum tot model, is Van Daalhoff zijn eerste schilderstudies begonnen. Hij was bakker van beroep; veel tijd was er dus niet, evenmin was er een leermeester die den jongen leidde. Hij knoeide maar zoo wat, met zelf gewreven verf, die een vriend met een beetje zakgeld voor hem kocht. Hij deed het uit een natuurlijke behoefte, zooals een andere jongen postzegels verzamelt, volstrekt niet met de bedoeling schilder te worden. De beide vrienden waren verzot op de musea, vooral het Ethnografische werd ijverig bestudeerd, en deze studie is van grooten invloed geweest op de ontwikkeling van Daalhoffs kunst.

„Bij die oude volken”, zegt hij, „was niets aangeleerd, hun kunst was direkt een uiting van hun ziel en zoo is ook mijn kunst. Het schoone komt bij mij van binnen uit, zooals muziek bij een componist. Om de natuur

geef ik niet veel, zij is wel indirekt de aanleiding, maar wat ik schilder zijn fantazieën, die in mij opkomen, soms jaren, nadat ik iets dergelijks in de natuur ontmoette”.

Bij deze woorden van den schilder kwam de herinnering van den eersten indruk, dien ik van zijn kunst kreeg in mij op. Het was, jaren geleden, in den Rotterdamschen Kunstkring. Bij een van zijn intieme doekjes, een landelijk huisje, omstraald door een warm licht, had de schilder zelf gedicht:

„Eens viel er een gouden schijn
Over mijn moeders vensterkijn”.

En die paar regels gaven mij het karakter van zijn kunst aan. Er lag de klank, de kleur, de gedachte in van zijn werk. De droom van zijn jeugd. Want zooals deze schilder als jongen de wereld aanschouwde, kinderlijk, naief en vroom, zoo aanschouwt hij haar nog. Zijn visie van de dingen is door al de wisselende stroomingen der tijden dezelfde gebleven.

De gouden schijn, die des jongens oogen bekoorde of die er lag gesloten in zijn ziel, maakt nog de schoonheid van zijn kunst uit. Zij wisselt wel is waar en wordt soms in een ander gamma getransponeerd, het is niet altijd gouden schijn, maar de glans, het atmosferische droomwaas, dat alles omhult, het staan van alle dingen in een zelfden kleurschijn, dit kenmerkt zijn werk altijd.

Nu eens vinden wij dien schijn in een grauwig-grijzen nevel, als alles beeft van dampen; als de boomen druilen tegen de lucht, als alle vormen zich oplossen in het gras, als de stammen der boomen wegschimmen en een witte koe maar even zichtbaar is. Als een lichtschijn boven het water trilt en beeft en ineensmelt met de planten aan den oever. Als de natuur bladstil is, vol van poëtischen huiver, dat zij van schoonheidsontroering onze neus-vleugels doet trillen, den adem doet zwellen. . . . zoo geeft Daalhoff den nevel.

En de maneschijn, als de aarde ligt in bleek-kleurloos droomwaas; als het hooge

VOORJAAR, NAAR DE SCHILDERIJ VAN H. A. VAN DAALHOFF.

geboomte, de diepe schaduwen, de zware stammen zwart donkeren; als de weiden dampen in glanzend licht en het wit der koeien er geheimzinnig uit opdoemt. Als op den voorgrond alles in duisternis versmelt, het licht boven den horizon glanzend doorbreekt en alle dingen bevend aanroert met zijn ademstil mysterie.

Het liefst toch is aan Daalhoff de rood- of goud-schijnende avondzon. Rood en goudgeel zijn voor hem de kleuren van vreugde, van hoogste illuzie; en zijn doeken in deze gamma's zijn ook de meest persoonlijke.

Op de tentoonstelling, gedurende de maand Juni in de zalen d'Audretsch gehouden was er een bijzonder mooi staal in deze kleur. Een vrouw en een kind in den tafelstoel; de stoel staat in de armelijke woning vlak voor de geopende deur. Het is tegen den avond, alles is er donker, door een kier van de onderdeur, die aanstaat, glijdt er stil licht naar binnen, een

rossig, gloedvol licht over den roodsteenenvloer. Het omschijnt de dingen, die in duistert staan, een bord met eten, een bezem, een kan en een witte poes, die de pootjes vragend opstrekt naar het kindje toe. De bovendeur is geheel geopend en achter het krom gebogen vrouwelijf zijn de rossige boomen gloeiend in avondrood en de lichte lucht vol van een wonder geheim.

Het doek is enorm doorwerkt, geheel uit de verf. Meesterlijk is het opgevoerd in dien mysterieusen, half duisteren toon, in dien gloed van de avondzon, weeldevol en toch hoogst sober. De halve tinten zijn er prachtig aaneengesloten en het fluweelig donker van de schaduwen droomt er diep door.

Ook in een klein doekje heeft Daalhoff deze vreugdestemming geuit.

Het is feest in het dorp! De kermis is ingeluid. Alles staat in het roode glorende licht. De kinderen dansen voor het huis in ronden kring, de witte mutsjes, de witte klompen even zichtbaar. Onder een boom

„FEESTDAG”, NAAR DE SCHILDERIJ VAN H. A. VAN DAALHOFF.

zit de oudste te rusten, het kleintje op den schoot. Moeder de vrouw loopt met het blad versnaperingen rond en in de donkere deuropening staat de vedelman. En in de boomen, en tegen het huis aan weerkaatst de rosse feestgloed, alles is omtoverd door dien rooden schijn.

Maar ook in een winterlandschap heeft Daalhoff zeer groote persoonlijkheid weten te leggen. Ook de natte koude heeft hij met zijn droomoogen aangekeken en er de poëzie gevonden, de zelfde, en even hevig, even teer werden zijn gevoelsnaren door haar beroerd.

Tegen de hooge, grauwe, oude stadshuizen, met trapgevels, met uitstekenden luifel, uit-hangborden, lantaarn en losstaand luik en donkere deur en raamingangen, druift de sneeuw langzaam neer. Zij valt zacht; gewichtloos. Bevend glijden de vlokken aan

alles voorbij. Zacht blijven zij rusten op den rand van de dakgoot, op den rand der luiken, en op de raamsponningen. Met een teer wit mutsje heeft zij de lantaarn bedekt. Tegen de dunne boomstammen blijft zij kleven en om de kale boomtakken speelt zij een spel met de lucht. Ver weg, op zij van de huizen, nevelt zij grijszig, bevend, en op de straat ligt zij in devoot blanken schijn.

Het donkert er reeds en uit de huizen komen eenige lieden aan, in doeken gehuld en kappen op de hoofden. Stil, geruischloos, schrijden zij voort, een kind wordt in een slede geduwd. Op den voorgrond is alles weggevaagd, opgelost in druilend-hangende atmosfeer.

De volle aandacht valt hier op de huizen, waar het grijs, het grauw, het doffe blauw, het donker der schaduwen; waar elke vorm, elke kleur teer uit dien sneeuwnevel

opdoemt. Wonderschoon harmonisch is de verdeling der vlakken en kleuren. Uit de zwijgende groep figuren spreekt een ontroerende aandoening, als gingen die lieden het kerstfeest vieren, als was hun gemoed vroom bevangen door de heilige geboorte. En in de stemming van het kleine brok natuur op zijde van de huizen is het zelfde gevoel uitgedrukt.

Gaan we deze schilderijen na, dan treft het, hoe op elk doek een glanzende schijn valt, nu op de sneeuw, dan op een gevel, dan op het water, dan weer in de lucht. Nu eens strijkt hij langs de witte mutsjes op den kamervloer, dan schijnt hij achter de figuren om gloedvol in de lucht door een open raam.

De personen staan er altijd in droomend peinen, met de vormen van de kinderlijke droompoëzie van den schilder. Wat deert het hem, of hij ze soms misteekent naar de regelen der kunst? en of hij ze in onjuiste verhoudingen tot elkaar plaatst? Met zijn kinderlijke liefde geeft hij zich aan zijn fantazieën over, zonder zich om den bouw, de constructie veel te bekommeren. Hij schildert, wat in zijn ziel leeft, en wat deert het daar, of de perspectivische lijnen van een gevel plots de kluts kwijt zijn? Mits het beeld zijner ziel maar volkomen is uitgezgd. En wie in zijn goede doeken, zooals in het sneeuwlandschap b.v., zich aan de tekortkomingen ergert, hij voelt de poëzie niet, die over alles domineert.

Van Daalhoff's manier van schilderen is niet altijd dezelfde. De hier aanwezige doeken zijn meest met kleine toetsjes opgezet, soms geheel in eens in de natte verf gedaan. Ook schildert hij met lange slappe kwasten en veegt hiermee de verf op het doek dooreen, b.v. het nevellandschap, eenigszins gelijk Jozef Israëls werkte. Dan weer ziet een doek er gaaf en glad uit, zonder dat één toets zichtbaar is; op deze wijze is het groote roode binnenhuis.

De schilder waagt zich wel eens aan onderwerpen, die buiten zijn bereik zijn,

zooals het hier geëxposeerde strandgezicht.

Als etser is hij met een nieuw procédé voor den dag gekomen, een manier, die ook voor de boekdrukkunst toegepast kan worden. Sedert 1 Jan. maakte hij er een en vijftig. Zij geven den indruk alsof over de geheele plaat met een doek één zelfde kleur gewreven werd, daarna met een slappenseel de teekening licht uitgehaald, en met donker er hier en daar ingewerkt werkt. Zij zijn zeer decoratief; inzonderheid een kop getiteld „Kerstmacht”, die ook schitterend is omlijst.

* * *

Van Daalhoff is in 1867 te Haarlem geboren. Op zijn 7de jaar ging hij naar Leiden, waar hij 15 à 20 jaar bleef, en in zijn vrijen tijd begon te schilderen. Hij wandelde er veel in de omstreken en deed te midden van de oude intieme boerenhuisjes, die lang reeds weggebroken zijn, zijn motieven en indrukken op. Ongeveer op zijn 22ste jaar moest hij, zooals hij het uitdrukt, „de wereld in”. Hij trok naar Amsterdam en andere groote steden van zijn land. Het bakkersvak nam hem geheel in beslag en van schilderen kwam niets meer. Totdat hij, ziek geworden, in zijn ouderlijk huis terug kwam en nu voorgoed de kunst opnam. Lang heeft het geduurd, voordat hij het bakkersvak durfde opgeven, aangezien de toestanden toen nog moeilijker waren dan nu. Jaartallen kan Daalhoff zich niet herinneren: „Alles is bij mij gegaan uit intuïtie”, zegt hij, „zooals mijn geheele kunst ook is”.

Academies heeft hij nooit bezocht, leermeesters nooit gehad, naar model teekende hij evenmin, behalve gedurende korten tijd één avond per week in Pulchri. De fantastische geest van Daalhoff voelt zich zeer aangetrokken tot het theater en een tijd lang koesterde hij den wensch decors te schilderen. Een doekje op de tentoonstelling legde hiervan getuigenis af; eveneens een werkelijk theater, dat hij in 't klein maakte, geheel compleet, en waar nu zijn kinderen mee spelen.

A. O.